

Kahramanmaraş Depremi Sonrası Mali Müşavirlerin Muhasebe Hizmeti Sunumunda Yaşadığı Sorunlar

Reyhan SARIÇİÇEK (<https://orcid.org/0000-0001-8902-6853>), Sakarya University of Applied Sciences, Türkiye; reyhansaricicek@subu.edu.tr

Aydın ŞENOL (<https://orcid.org/0000-0001-5136-9463>), Sakarya University of Applied Sciences, Türkiye; asenol@subu.edu.tr

Problems Experienced by Certified Public Accountants in Providing Accounting Services after the Kahramanmaraş Earthquake

Abstract

The research was conducted to determine the problems faced by certified public accountants in providing accounting services after the earthquakes centred in Kahramanmaraş. The data collected through interviews were analysed using MAXQDA 24 software. As a result of the analyses, four themes were formed that addressed the concerns of financial advisors after the earthquake, the difficulties they experienced in providing accounting services, the effectiveness of other institutions and organisations, and the interaction of the Union of Chambers of Certified Public Accountants of Türkiye (TÜRMOB) with members of the profession. The equal frequency of individual and client concerns among financial advisors after the earthquake, the importance of cloud systems for storing accounting documents, and the psychological support provided by TÜRMOB are among the prominent findings of the research.

Keywords : Accounting Service Provision, Earthquake, Problems, CPA, TÜRMOB.

JEL Classification Codes : M40, M41, M49.

Öz

Araştırma Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası serbest muhasebeci mali müşavirlerin muhasebe hizmeti sunumunda yaşadığı sorunları tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Mülakat yöntemi ile toplanan veri, MAXQDA 24 programı ile analiz edilmiştir. Analizler sonucu mali müşavirlerin deprem sonrası yaşadığı kaygıları, muhasebe hizmeti sunumunda yaşadığı zorlukları, diğer kurum ve kuruluşların etkinliğini ve Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB)'un meslek mensupları ile etkileşimini ele alan dört tema oluşmuştur. Mali müşavirlerin, deprem sonrası hissettiği bireysel kaygılar ve müşterilerle ilgili kaygıların eşit frekansa sahip olması, muhasebe belgelerinin depolanmasında bulut sistemlerin önemi, TÜRMOB'un sunduğu psikolojik destek araştırmanın öne çıkan sonuçları arasındadır.

Anahtar Sözcükler : Muhasebe Hizmet Sunumu, Deprem, Sorunlar, SMMM, TÜRMOB.

1. Giriş

Doğal afetler insan hayatını ve sahip olduğu her şeyi (malını-mülkünü, servetini, mesleğini, sosyal yaşamını, vb.) uzun süreli olarak etkileyen, felaketle sonuçlanan, büyük zararlara veya kayıplara yol açan olaylardır. Doğal afetler yaşandığında bu durum herkesi etkilemektedir (Ayata, 2020: 180). İnsanlık tarihi boyunca, uygarlıklar üzerinde yıkıcı etkileriyle öne çıkan birçok afet türü bulunmaktadır. Bu afetler arasında sel ve taşkınlar, depremler, volkanik patlamalar, yangınlar ve salgın hastalıklar gibi olaylar sayılabilir (Serin & Demir, 2023: 1). Yer içerisinde fay düzlemi üzerinde biriken enerjinin biranda boşalmasına deprem denir (Atabey, 2000). Deprem en büyük doğal afetlerden biridir. Türkiye deprem kuşağında yer alan bir ülkedir ve arazisinin %92'si, fay hatları ile çevrili deprem bölgesindedir. Kentsel alanların %80'inden fazlası, birinci ve ikinci derece deprem bölgesini oluşturmaktadır. Doğal afetler arasında depremin ekonomik zararı en fazladır. Depremler fiziki etkilerinin yanı sıra psikolojik, sosyolojik ve ekonomik yıkımlara da neden olmaktadır (Doğangün, 2004: 842).

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler 11 ilde (Malatya, Hatay, Adıyaman, Elâzığ, Kilis, Osmaniye, Diyarbakır, Gaziantep, Adana ve Kahramanmaraş) çok büyük yıkıma ve can kayıplarına neden olmuş, son yüzyılın felaketi olarak ifade edilmiştir. Kahramanmaraş depreminin yarattığı ekonomik tahribatın yaklaşık 107 milyar doları aşabileceği öngörülmektedir (Güreşçi, 2023). Depremler, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu, geçmişte yıkıcı etkileri olduğu gibi gelecekte de mutlaka gerçekleşmesi beklenen doğal afetlerdir. Deprem gerçeği önemli sayıda ve miktarda insani ve de ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Depremin sonuçları, ülkemizde yaşayan tüm insanları etkileyecek şekilde ekonomik, sosyal, toplumsal, psikolojik, tarihi ve kültürel, siyasal, çevresel, ekolojik vb. birçok alanda yıkıcı ve yıpratıcı etkiler oluşturmaktadır. Türkiye'de 6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremden etkilenen on bir il 2022 verilerine göre toplam Türkiye ihracatının %9'unu oluşturmaktadır (Tetik & Albulut, 2023: 94). Dünya bankası raporları, Türkiye'de meydana gelen depremin hasarını 34,2 milyar dolar civarında öngörmektedir ki bu rakam ülke milli gelirinin %4'üne tekabül etmektedir (Öner, 2023).

Depremler ve doğal afetler ekonomik etkilerinin yanında birçok meslek grubunun hizmetlerini yerine getirmesinde önemli sorunlar oluşturmaktadır. Serbest Muhasebeci (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler (SMMM) bu grup içerisinde. 11 ili etkileyen deprem bölgesinde mesleği icra eden toplam 9.545 meslek mensubu bulunmaktadır (TURMOB, 2023). Deprem bölgesinde bulunan mali müşavirler depremden etkilenen illerde ekonominin yeniden canlanması, işletmelerin mali durumunun ve kayıpların net bir biçimde ortaya konulması, vergi gelirlerinin vergi zıyaı olmadan toplanmasının temel aktörleri arasında yer almaktadır. Depremin meslek mensuplarının muhasebe hizmeti sunumunda aksamalara veya olumsuzluklara sebep olduğu düşünülmektedir. Literatürde muhasebe meslek mensuplarının mesleklerini icra ederken karşılaştıkları problemleri konu alan pek çok çalışma bulunmaktadır (Tuğay & Tekşen, 2014; Aydemir, 2015; Kaya, 2015; Çelik & Şendurur, 2020; Yanık vd., 2023; Gümüş & Karaca, 2024). Ancak meslek

mensuplarının deprem sonrası muhasebe hizmeti sunumunda yaşadığı zorlukları konu alan bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu araştırma literatürde bu yöndeki boşluğa katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Meslek mensuplarının deprem gibi belirli durumlarda yaşadığı sorunlar, günlük hayatta karşılaştıkları diğer sorunlardan önemli biçimde farklılıklar göstermektedir, bu nedenle konunun bağımsız bir araştırma başlığı olarak ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla yaşanan deprem felaketi sonrası meslek mensuplarının yaşadığı zorlukları konu edinen bu araştırmanın yaşanması muhtemel bir deprem durumunda ülkemiz kurum ve kuruluşlarının mali müşavirlik hizmeti bağlamında daha erken ve daha doğru reaksiyon alabilmeleri açısından fayda sağlayacağı, deprem sonrasında yaşanan sorunların tespiti ile direkt sonuca yönelik çalışmaların başlatılabileceği ve gerekli önlemlerin alınması noktasında daha öngörülü olmayı sağlayabileceği düşünülmektedir.

2. Literatür

Muhasebe, bir şirketin finansal işlemlerinin kaydedilmesi, sınıflandırılması, raporlanması ve analiz edilmesiyle ilgili çalışmaları yapar. Muhasebe meslek mensupları, örgün eğitim ve uygulamalarda edindiği bilgi, beceri ve tecrübesini, muhasebe ile ilgili kanunların ve meslek kuruluşlarının öngördüğü sınırlar dahilinde talep edenlere (müşterisi olan işletmeler, bireyler, muhasebe ve finansal işlemlerde hizmet talep edenlere) sunarak yaşamını sürdüren profesyoneldir (Civelek & Durukan, 1997: 31). Muhasebe alanında geliştirilen meslek etiğine ilişkin ulusal ve uluslararası standartlar, ilkeler, düzenlemeler ve gelenekler, profesyonellerin faaliyetleri için sınırlar oluşturur. Meslek mensuplarının mesleğini icra ederken profesyonelliği yansıtmayı ve aynı zamanda halka karşı sorumluluk duygusuyla hareket etmesi beklenir (Kutlu, 2008: 22). Profesyonel muhasebeciler muhasebe hizmetini yerine getirirken aşağıdaki sorumluluklara sahiptir:

Muhasebe kayıtlarının tutulması: Muhasebe, şirketin gelir, gider, varlık ve borçlarını kaydederek finansal verileri düzenli bir şekilde saklar. Bu kayıtlar, şirketin mali durumunu izlemek, vergi beyannamelerini hazırlamak ve finansal raporlar oluşturmak için kullanılır. Muhasebe meslek mensupları, mükelleflerin muhasebe kayıtlarını tutmakla yükümlüdür. Bu kayıtlar, mükelleflerin mali işlemlerini ve finansal durumunu takip etmek için kullanılır.

Faturalandırma ve tahsilat işlemlerinin yerine getirilmesi: Muhasebe, şirketin müşterilerine fatura düzenlemek, ödemeleri takip etmek ve tahsilat işlemlerini gerçekleştirmekle ilgilenir. Satış faturaları, alış faturaları, gelirler ve giderlerin kaydedilmesi gibi işlemler muhasebenin sorumluluk alanına girer.

Muhasebe tablolarının hazırlanması: Muhasebe, şirketin mali durumu hakkında detaylı raporlar hazırlar. Bu raporlar, gelir tablosu, bilanço, nakit akış tablosu gibi finansal tabloları içerir. Ayrıca, yöneticilere, pay sahiplerine ve diğer ilgili taraflara finansal performans hakkında bilgi sunar. Muhasebe meslek mensupları, mükelleflerin mali işlemlerini ve finansal durumunu özetlemek için muhasebe tabloları hazırlar. Bu tablolar, mükelleflerin mali durumunu analiz etmek ve karar vermek için kullanılır.

Vergi beyannamelerinin hazırlanması: Muhasebe departmanı, şirketin vergi beyannamelerini hazırlar ve ilgili vergi kurumlarına sunar. Vergi hesaplamaları, vergi indirimleri ve muafiyetler gibi konularla ilgilenirler. Muhasebe meslek mensupları, mükelleflerin vergi beyannamelerini hazırlamakla yükümlüdür. Bu beyannameler, mükelleflerin vergi ödemelerini hesaplamak ve devlete bildirmek için kullanılır.

Müşavirlik, denetim ve iç kontrol hizmetinin verilmesi: Muhasebe, şirketin finansal işlemlerinin doğruluğunu sağlamak için iç denetim süreçlerini yürütür. Bu süreçler, şirketin politika ve prosedürlere uygun olarak hareket ettiğini kontrol etmeyi içerir.

Bütçeleme ve mali analizlerin yapılması: Muhasebe departmanı, şirketin bütçe hazırlama sürecinde yer alır. Gelir ve gider tahminleri yaparak şirketin gelecek dönem için bütçesini oluştururlar. Ayrıca, finansal verileri analiz ederek mali performansı değerlendirir ve yöneticilere karar verme süreçlerinde destek sağlar.

Muhasebe meslek mensupları, bu görevleri yerine getirerek, mükelleflerin mali bilgilerinin doğru ve güvenilir bir şekilde muhasebeleştirilmesini ve raporlanmasını sağlar. Muhasebe meslek mensubunun genel olarak yaptığı işler şirketin büyüklüğüne, sektörüne ve organizasyonel yapısına bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir.

Muhasebe meslek mensupları yukarıda sayılan görevlerini yerine getirirken çeşitli problemlerle karşılaşır. Literatürde muhasebe meslek mensuplarının mesleğini icra ederken karşılaştıkları problemlere ilişkin pek çok çalışma bulunmaktadır. İlgili çalışmalar muhasebe meslek mensuplarının problemlerini farklı açılardan ele almıştır. Muhasebe meslek mensuplarının karşılaştığı problemler arasında muhasebe ücretlerinin tahsil edilmemesi veya geç tahsil edilmesi (Alagöz & Ceran, 2007; Tuğay & Tekşen, 2014; Aydemir, 2015; Kaya, 2015; Çelik & Şendurur, 2020; Yanık vd., 2023; Gümüş & Karaca, 2024), yeni yasal düzenlemelerin takip edilmesi (Özyürek, 2012; Tuğay & Tekşen, 2014; Kaya, 2015), mesleğin iş yükünün ve bürokratik işlemlerin fazla olması (Alagöz & Ceran, 2007; Karcioğlu & Yazarkan, 2011; Gökgöz & Zeytin, 2012; Tuğay & Tekşen, 2014; Aydemir, 2015; Kaya, 2015; Katkat-Özçelik, 2018; Çelik & Şendurur, 2020; Ede & Karahan, 2020), mesleki etik değerlere uyulmaması ve haksız rekabet (Aydemir, 2015; Durmuş & Sekizsu, 2017; Ede & Karahan, 2020) konuları öne çıkmaktadır.

Muhasebe meslek mensuplarının problemleri yukarıdaki şekilde genellenebilmekle birlikte bazı spesifik dönemler meslek mensuplarının yaşadığı problemlerin ayrıca ele alınması gereğini doğurmuştur. Örneğin Covid-19 pandemisi pek çok açıdan farklı özellikler taşımaktadır ve bu dönemde muhasebe meslek mensuplarının yaşamış olduğu problemlere ilişkin birçok akademik çalışma (Papadopoulou & Papadopoulou, 2020; Erol & Ayboğa, 2021; Heltzer & Mindak, 2021, Topcu & Demirkol, 2021; Mihai et al., 2020; Güngör-Karyağdı, 2021; Ceylan & Hacıhasanoğlu, 2022; Şahin & Kumaş, 2022) yapılmıştır. Deprem de tıpkı pandemi gibi insan yaşamını derinden sarsan ve uzun süre etkileri devam edecek olan spesifik bir olaydır. Depremden sonra hissedilen bireysel ve toplumsal problemler, depremin toplumsal etkilerini anlamak açısından çok önemlidir ancak yapılan

araştırmalarda konu sosyolojik perspektiften yeterince ele alınmamıştır (Fırat, 2022: 48). Deprem ve muhasebe ile ilgili literatüre bakıldığında, genel olarak depremin ekonomik etkileri üzerine araştırmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak, bu çalışmalar dahi oldukça sınırlı sayıdadır. Aktürk ve Albeni (2002) 1999 Marmara-Bolu-Düzce depreminin Türk ekonomisine etkisi incelemiş ve toplam ekonomik kaybın milli gelirin %4,5'i civarında olduğunu belirtmiştir. Süer ve Bolak (2008) Marmara depreminin borsadaki etkilerini finans sektörü hisseleri açısından incelemişler ve sigorta ve bankacılık sektörlerindeki negatif getirilerin anlamlı olduğunu ifade etmişlerdir. Scholtens ve Voorhorst (2013) depremlerin borsa üzerinde önemli olumsuz etkileri olduğu sonucuna varmıştır. Ferreira ve Karali (2015) büyük depremlerin toplam borsa endekslerinin getirilerini ve oynaklığını nasıl etkilediğini incelemişler ve küresel finansal piyasaların depremlerin neden olduğu şoklara karşı dirençli olduğunu ve Japonya dışındaki depremlerin borsa oynaklığını etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır. Yıldırım ve Alola (2020) depremin endeks üzerinde dinamik bir etkiye sahip olduğu ancak bu etkinin kısa dönemde anlamlı olmadığı fakat uzun dönemde anlamlı negatif etkide bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Baltas, Fiordelisi ve Mare (2022) yaşanan doğal afetler sonrası firmaların fon akışında meydana gelen değişimleri incelemiş ve firmaların doğal afetler sonrası maddi teminatlar konusunda sorun yaşamalarının kredi kullanımı üzerinde negatif etki yarattığı ve firmaların finansal sorunlarını artırdığı sonucuna varmışlardır. Hamurcu (2022) depremlerin sigortacılık sektöründe yer alan firmaların hisse senetleri üzerindeki etkisini incelemiş ve yaşanan depremin sigortacılık sektörü hisse senetlerine ait kümülatif getirilerde negatif yönde etkiler yarattığı sonucuna ulaşmıştır. Deprem konusunun muhasebe açısından akademik çalışmalara konu olmadığı özellikle deprem sonrası mali müşavirlerin muhasebe hizmeti sunumunda yaşadığı sorunlarla ilgili bir araştırmaya rastlanılmadığı görülmektedir.

Deprem veya doğal afet sonrasında oluşacak kayıplar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Varlıkların Kaybolması: Depremler, doğal afetler, olduğu anda ve sonrasında meydana gelen kayıplarla beraber işletmelerin veya bireylerin varlıklarının zarar görmesine veya kaybolmasına neden olabilir. Örneğin, binaların hasar görmesi veya ekipmanların kullanılamaz hale gelmesi, önemli mali kayıplara yol açabilir.

Gelirlerin Azalması ve Tamamen Kaybolması: Deprem veya doğal afetler sonucunda işletmeler faaliyetlerini durdurmak veya sınırlamak zorunda kalabilir. Bu durum gelir kaybına neden olabilir ve işletmelerin finansal sağlamlığını etkileyebilir. Aynı şekilde, bireyler de çalışma yeteneklerini kaybedebilir ve gelir elde etmede zorluk yaşayabilirler.

Sigorta ile İlgili Sorunların Yaşanması: Deprem veya doğal afetler sonrasında sigorta talepleri artabilir ve sigorta şirketleri ile anlaşmazlıklar ortaya çıkabilir. Sigorta poliçelerinin kapsamı ve tazminat miktarları konusunda sorunlar yaşanabilir, bu da finansal belirsizlik yaratabilir ve yeniden yapılanma sürecini etkileyebilir.

Finansman İhtiyacının Oluşması ve Artması: Deprem veya doğal afetler sonrasında işletmelerin ve bireylerin yeniden inşa, onarım veya toparlanma süreçlerinde finansmana

ihtiyaçları olabilir. Bu süreçler maliyetli olabilir ve uygun finansman kaynaklarının bulunması zorluğu yaşanabilir.

Borç Yükünün Yükselmesi: Deprem veya doğal afet sonrasında işletmeler veya bireyler, afet öncesindeki finansal taahhütlerini yerine getirmekte zorluk yaşayabilir. Borçlarını ödemekte güçlük çekebilirler ve mali zorluklarla karşılaşabilirler.

İş Kaybının ve İstihdam ile ilgili Sorunların Yaşanması: Deprem veya doğal afet sonrasında işletmeler faaliyetlerini durdurabilir veya azaltabilir. Bu durum iş kaybına ve işsizlik sorunlarına yol açabilir. İşsizlik, bireylerin gelirlerinde azalmaya ve finansal belirsizliğe neden olabilir.

Vergi ve Finansal Yükümlülüklerinin Aksaması: Deprem veya doğal afetler sonrasında, vergi ödemeleri ve diğer finansal yükümlülüklerin yerine getirilmesi zorlaşabilir. Bu durum, işletmeler ve bireyler için mali sorunlar yaratır ve finansal durumlarını etkileyebilir.

Fiyat Artışlarının Yaşanması: Deprem veya doğal afet sonrasında, arz ve talep dengesi değişebilir ve temel mal ve hizmetlerin fiyatları artabilir. Bu durum, bireylerin ve işletmelerin maliyetlerini artırabilir ve finansal zorluklara neden olabilir.

Bu sorunlar, deprem veya doğal afet sonrasında sosyal, ekonomik ve finansal açıdan karşılaşılan en önemli zorluklar olarak ifade edilebilir. Ancak, etkilenen bölgenin koşulları bu sorunların derecesini, ölçeğini ve etkisini belirleyebilir.

Çalışmanın bu kısmında, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerin 11 ilde (Malatya, Hatay, Adıyaman, Elâzığ, Kilis, Osmaniye, Diyarbakır, Gaziantep, Adana ve Kahramanmaraş) çok büyük yıkıma ve can kayıplarına neden olmasından dolayı depremden sonra muhasebe mensuplarının yaşamsal durumları, sorunları ve deprem sonrası yapılan çalışmalar ele alınacaktır. Ayrıca meslek örgütlerinin (TURMOB) ve kamu kurumlarının muhasebe mensuplarına yönelik gerçekleştirdikleri faaliyetler özetlenecektir (TURMOB, 2023). Deprem bölgesinde meslek mensuplarının gündemi 4 ana başlıkta toplanabilir.

1) Meslek Mensubunun Yaşamsal Durumu: Yaşanan depremler sonucunda yaklaşık 48 binden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Meslek mensuplarından hayatını veya aile yakınlarını kaybedenler olmuştur. Bu durum meslek mensubunun ruhsal olarak, psikolojik açıdan ciddi sorunlar yaşamasına neden olmuştur. 11 ilde 6 Mart 2023 tarihi itibarıyla 1.712.182 binada hasar tespit çalışması yapılmıştır. Buna göre; 35.355 binanın yıkılmış, 17.491 binanın acil olarak yıkılması gerektiği ve 179.786 binanın ağır, 40.228 binanın orta ve 431.421 binanın az hasarlı olduğu tespit edilmiştir (SBB, 2023). Deprem bölgesinde bulunan yaklaşık 9.500 meslek mensubu evlerini kaybetmiş veya evleri yaşanamayacak şekilde hasarlı hale gelmiştir. Ayrıca meslek mensupları ofislerini, ofislerindeki bilgisayarlarını ve büro makinalarını, mobilyaları kaybetmiştir. Yaşanan büyük afet sonunda meslek mensuplarının gelirlerinde önemli kayıplar ve ciddi derecede azalma

olmuştur. Meslek mensupları yaşamsal gereksinimleri karşılayan tüm sistemlerin çökmesi sonucunda insani ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir. Afet bölgesinde sanayi ve üretim tesislerinde yaşanan hasar sınırlı olsa da insan kaynağının çok ciddi şekilde etkilendiği açıktır. Bölgeden sadece resmi makamlara bildirilerek göç eden kişi sayısının iki milyona yakın olduğu bilinmektedir (SBB, 2023). Meslek mensupları il dışına göç etmek zorunda kalmışlardır.

2) Meslek Mensubunun Müşterilere Karşı Sorumluluk Durumu: Meslek mensubu Mali Müşavirlerin müşterileri hayatını kaybetmiş veya ağır yaralanmıştır. Bölgede 38 Organize Sanayi Bölgesi (OSB) hizmet vermektedir. Bu OSB’lerde 4.997 firma bulunmakta ve yaklaşık 550.000 kişi istihdam edilmektedir. Bölgedeki OSB’lerdeki istihdam, tüm OSB’lerdeki istihdamın yaklaşık yüzde 22’sine karşılık gelmektedir. Bölgede bulunan 116 Küçük Sanayi Sitesinde (KSS) 31.127 işyeri yer almaktadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı-Girişimci Bilgi Sistem, 2023). Meslek mensuplarının müşterileri işyerlerini kaybetmiştir. Bu ağır yıkıcı tablo karşısında bazı müşteriler üretimini, ticaretini bırakmış veya il dışına göç etmiştir. Hayatlarını kaybeden veya üretimini, işletmesini kapatan müşterilerin vergi, SGK, beyannameler ve bildirimler gibi yükümlülükleri yerine getirilememiştir. Müşterinin işçi ve işveren haklarının takip edilmesinde ciddi aksamlar yaşanmıştır.

3) Meslek Mensubunun Meslektaşlarına Karşı Sorumluluk Durumu: Meslek mensubu depremin ilk günlerinde yaşanan kaos ortamında çöken haberleşme sistemlerinin aksaması neticesinde meslek mensupları kendi aralarında iletişim kuramamışlardır. Ancak kısa sürede sistemlerin kurulması ile mesleki dayanışma sağlanmıştır. Özellikle, TURMOB nezdinde temel yaşam malzemelerinin sağlanıp, meslektaşlarına barınma “misafirim ol” kampanyaları başlatılmıştır. Ofislerini kaybeden meslektaşlar için, iş oluşturma, işlerine yardımcı olma, işyerini paylaşma “iş arkadaşım olurmusun?” projeleri hayata geçirilmiştir. TURMOB Yönetim Kurulu 6 Mart 2023 tarihli toplantısında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonundan deprem felaketi nedeniyle evi veya bürosu zarar gören meslek mensupları ile vefat eden meslek mensuplarının dul ve yetimlerine nakdi yardımlar yapılmıştır. Ayrıca meslek mensuplarının acil soru ve cevapları için online iletişim kanalları oluşturulmuş ve rehberler hazırlanmıştır (TURMOB, 2023).

4) Meslek Mensubunun Geleceğe Yönelik Durumu: Depremin etkilediği bölgenin yeniden canlanması için kamu tarafından vergisel ve sosyal güvenlik tedbirlerinin alınması bölgenin yeniden canlanması ve ekonomik açıdan gelişmesine önemli katkılar sunacaktır. Deprem bölgesinde kamunun mücbir sebep hali ilan olarak kabul etmesi ile bilgi, belge ve beyannamelerin verilme sürelerinin ertelenmesi, vergi borçlarının terkin, SGK yükümlülüklerinin ertelenmesi yatırım teşviklerinin verilmesi, bağış ve yardımların vergi indirimine söz konusu edilmesi, değer kayıplarının ve takdirlerinin hızlı bir şekilde sonuçlandırılması gibi hızlı kararlar alınmıştır. Alınan hızlı kararlar geleceğe yönelik belirsizliklerin ortadan kaldırılmasında önemli etkiler oluşturacaktır.

3. Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde amaç, kapsam ve araştırma yöntemine değinilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı 6 Şubat 2023'te gerçekleşen Kahramanmaraş depremi sonrasında bölgede yaşayan mali müşavirlerin muhasebe hizmeti sunumunda yaşadıkları sorunları ortaya koymaktır. Türkiye'nin deprem kuşağında yer alması ve maalesef gelecekte de olası depremleri yaşama ihtimalinin bulunması, böyle bir çalışmanın yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Literatür incelendiğinde ülkemizde Mali Müşavirlerin deprem sonrası muhasebe hizmeti sunumuna yönelik yaşadıkları sorunları konu alan bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu açıdan öncül bir çalışma olma niteliği taşıyan araştırma, mevcut depremde yaşanan sorunları başlıklar halinde ortaya koymak suretiyle gelecekte yaşanması muhtemel bir depremde kamu kurumlarının, TÜRMOB'un, mali müşavirlerin, mükelleflerin ve ilgili diğer kişilerin daha erken reaksiyon alıp süreci daha kolay ve sistematik bir biçimde atlatabilmelerinde bir yol haritası oluşturacaktır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) verilerine göre, Türkiye'de odaya kayıtlı 6.414 SM, 116.190 SMMM olmak üzere toplam 122.604 meslek mensubu; Kahramanmaraş merkezli 11 ili etkileyen deprem bölgesinde 617 SM, 8.928 SMMM olmak üzere toplam 9.545 meslek mensubu bulunmaktadır. Deprem bölgesinde yer alan 11 ilin 10 tanesinde ve Hatay iline bağlı İskenderun ilçesinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (SMMMO) bulunurken, Kilis ilinde Gaziantep iline bağlı bir oda temsilciliği bulunmaktadır. Araştırmanın evrenini Tablo 1'de kapsamlı olarak açıklanan ve 11 ili etkileyen deprem bölgesinde mesleği icra eden toplam 9.545 meslek mensubu oluşturmaktadır (TÜRMOB, 2023).

Tablo: 1

Kahramanmaraş Merkezli 11 İli Kapsayan Deprem Bölgesinde SM ve SMMM Sayısı

ODA ADI	SM SAYISI	SMMM SAYISI	TOPLAM SAYI
Adana SMMMO	160	2.343	2.503
Adıyaman SMMMO	9	207	216
Diyarbakır SMMMO	28	731	759
Elâzığ SMMMO	17	270	287
Gaziantep SMMMO	140	2.228	2.368
Hatay SMMMO	76	803	879
İskenderun SMMMO	41	380	421
Kahramanmaraş SMMMO	61	659	720
Malatya SMMMO	46	499	545
Şanlıurfa SMMMO	27	599	626
Osmaniye SMMMO	12	209	221
TOPLAM	617	8.928	9.545

Kaynak: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği, 2023.

Bu kapsamda ilgili illerin Mali Müşavirler Odalarıyla veya meslek mensuplarıyla doğrudan iletişime geçilerek, araştırma ile ilgili bilgi verilmiş ve deprem bölgesinde bulunan

8 ilden gönüllü katılımcılara ulaşılmış, Diyarbakır, Osmaniye ve Elâzığ illerinde gönüllü katılımcılara ulaşılamamıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme tercih edilmiştir. Tipik durum örnekleme seçiminde araştırma sorusu hakkında bilgi sahibi olan bireylerden bilgi toplanmaktadır. Amaç nitel araştırmanın örnek ve görüş oluşturulması yoluyla fikir edinme ve deneyim aktarımı işlevini yerine getirebilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2011: 110). Araştırmanın örneklemini Kahramanmaraş'tan 4, Malatya'dan 3, Gaziantep'ten 2, Adıyaman'dan 2, Adana'dan 1, Hatay'dan 1, Kilis'ten 1 ve Şanlıurfa'dan 1 olmak üzere toplam 15 meslek mensubu oluşturmaktadır. Nitel araştırmada örnek sayısından çok, örnekten elde edilen verinin kalitesi önem taşıdığından, zengin verilere ulaşmak için amaçlı örnekler seçilmektedir (Baltacı, 2018: 269). Araştırmada örneklem büyüklüğü belirlenirken kuramsal örnekleme yaklaşımı kullanılmış olup, araştırma mülakat sürecinde toplanan verilerin kavram ve süreçler açısından tekrar etmeye başladığı doyum noktasına ulaşana kadar devam etmiştir. Bu yaklaşım genellikle az araştırılmış ya da hiç araştırılmamış olgu, olay ve durumlarda kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2011: 115). Nitel araştırmalarda, çalışma konusu tüm evrene genellenme amacı taşımadığı için veri toplama süreci, araştırılan konu ile ilgili doyum noktasına ulaşıldığında sona erer. Dolayısıyla gerçekleştirilen görüşmelerde yeni bir veri elde edilemiyorsa, bu durum verilerin doyuma ulaştığını ve veri toplama işleminin tamamlanabileceğini araştırmacıya gösterir (İnan-Budak, 2023: 90). Bu kapsamda araştırmacılar verinin doyuma ulaştığı noktada görüşmeleri sonlandırmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel yöntem kullanılmış olup, bu araştırma türü genellikle yapısal olmaması ve küçük örneklere uygulanabilmesi nedeniyle keşfedici araştırmalar için uygundur (Kurtuluş, 2011: 35). Araştırmanın etik kurallara uygunluğu Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Etik Kurulu'nun 04/08/2023 tarih ve 34 No'lu toplantısında almış olduğu kararın yirmi beşinci maddesi ile onaylanmıştır. Araştırma verileri mali müşavirlerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak toplanmış ve araştırma verilerinin analizinde tematik analiz yöntemi uygulanmıştır. Öncelikle mülakat kayıtları yazıya dökülmüş ve ardından kodlanmıştır. Kodlama analizde çözümlemenin kendisini oluşturur, kodlama aynı zamanda çözümlemeyi başlatan somut bir adımdır. Kodlama işlemi veri grupları ile etiketlerin ve nitelendirmelerin eşleştirilmesi ile oluşur (Uyanık vd., 2021: 952). Kategoriler oluşturulurken araştırmanın amacı, araştırma konusu ve araştırma verilerinin önemsenmesi gerekir (Alanka, 2024: 78). Araştırmada elde edilen verilerin tekrarlamaya başladığı aşama olarak tanımlanan veri doygunluğu, veri toplama sürecinde olduğu kadar analiz sürecinde de önemli bir konu olarak değerlendirilmektedir. Veri analizinde kodların tekrar etmeye başlaması, yeterli sayıda kod ve temaya ulaşıldığını gösterir (Akçay & Koca, 2024: 841). Araştırmada elde edilen veriler sonucunda oluşturulan kodlar, kategoriler ve temalar MAXQDA24 programı kullanılarak görselleştirilmiş ve yorumlanmıştır.

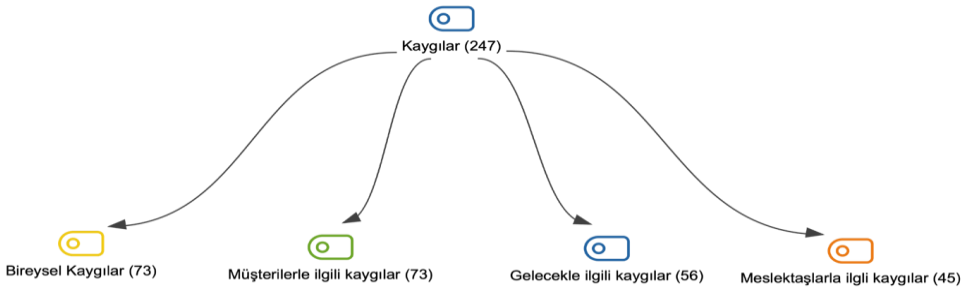
4. Bulgular

Araştırma dört tema altında toplanmıştır. Bunlardan ilki deprem bölgesinde yaşayan mali müşavirlerin deprem sonrası yaşadığı kaygılarını, ikincisi muhasebe hizmeti sunumunda yaşadıkları zorlukları, üçüncüsü muhasebe hizmeti sunumunda diğer kurum ve kuruluşların etkinliğini ve dördüncü ve son tema da TÜRMOB'un süreçte meslek mensupları ile olan etkileşimini ele almaktadır. Araştırmaya toplam 15 serbest muhasebeci mali müşavir katılmıştır ve bunlar K1- K15 olarak kodlanmış ve katılımcıların ikamet ili ile yazılmıştır.

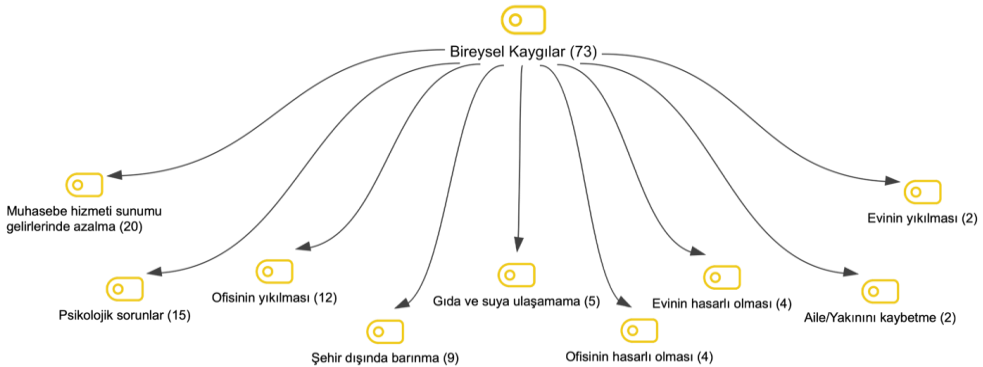
4.1. Muhasebe Meslek Mensuplarının Deprem Sonrası Yaşadığı Kaygılar

Deprem bölgesinde yaşayan muhasebe meslek mensuplarının deprem sürecinde yaşadığı kaygılar; bireysel kaygılar, müşterilerle ilgili kaygılar, gelecekle ilgili kaygılar ve meslektaşlarla ilgili kaygılar olmak üzere dört kategori altında toplanmıştır.

Şekil: 1
Kaygılar Teması Hiyerarşik Kod Alt Kod Gösterimi

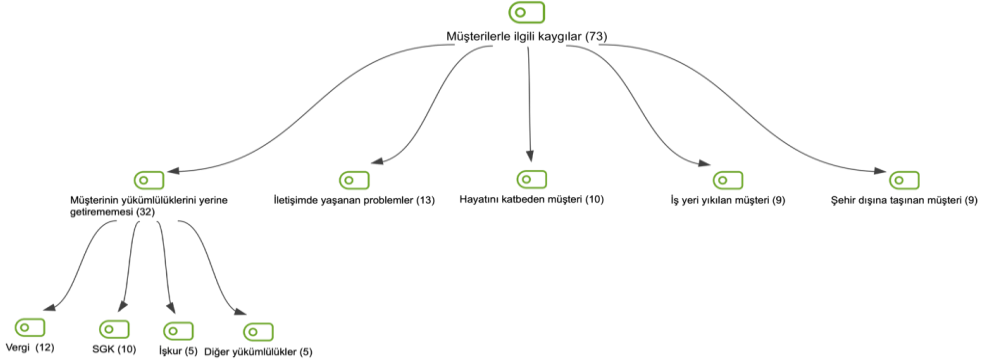
Şekil: 2
Bireysel Kaygılar Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Gösterimi

Muhasebe meslek mensuplarının deprem sonrası kaygılarında bireysel kaygılar kategorisi kapsamında katılımcıların en çok ifadede bulundukları nokta, muhasebe hizmeti sunumu gelirlerinde azalma olmuştur. Bunun dışında meslek mensuplarının deprem sonrası yaşadıkları psikolojik sorunlar, ofislerinin yıkılması, belli bir süre yaşadığı şehir dışında barınma durumu, gıda ve suya ulaşmama ve ofislerinin/evlerinin hasar görmesi, aile yakınını kaybetme ve evinin yıkılması meslek mensuplarının bireysel kaygı duyduğu diğer durumlar olarak sıralanmaktadır. Muhasebe meslek mensuplarının duruma yönelik bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

- *K1 Kahramanmaraş “Ofislerimiz yıkıldığı için yer sorunumuz vardı evet yani hizmet etme anlamında bir yerimiz yoktu mevcut evlerimizde ikametgah yeri varsa ikametgahında destek verdik bir de odamızın mevcut bir konteyner işte mali müşavirler için konteynır oluşturdular imkanı olan arkadaşlarımız ofise geçtiler imkanı olmayan arkadaşlarımız konteynırlarda, olmayan arkadaşlarımız konutları sağlamsa konutlarında ama çok sancılı bir dönem oldu çünkü ben firmamdaydım hani anlatayım müşavirliğini yaptığım firmamdaydım yaklaşık 5 ay orada hizmet verdim yani onlar bize bir oda tahsis ettiler o oda da biz hizmet verdik işte sonrasında tekrardan mevcut bir yer bulduk kiraladık geçtik.”*
- *K3 Malatya “Müşterilerimizin üçte ikisi mükellefin gitti % 80'i zayı oldu yani yıkılan olduğu terk eden olduğu il dışına göçüp işte nakil gidenler oldu kalanlar da burada zaten bilindik bir kelime ben depremzedeyim ben sana nasıl para vereyim dedi yani çoğundan da para alamadık yani rest çekti gittiler yani %100 desem yeridir.”*
- *K2 Şanlıurfa “Hem meslektaşlar olsun hem de kendi açımızdan ciddi manada bir herkese anksiyete bozukluğu oluştu ve şu an mesela beyanname yapıyorsun KDV yapıyorsun ama gözün avize de sürekli yani bir dakikada bir gözün sürekli avizede, anksiyete bozukluğu oluştu.”*
- *K6 Adıyaman “İlk 4 gün yiyecek içeceklerimiz de yoktu otomatikman ailece dışarı gittik.”*
- *K10 Gaziantep “Ofisim kendi mülkümdü. Orta hasarlı çıktı orta hasar çıkmasından dolayı çalışamadık yer bulamadık bayağı zorlandım.”*
- *K15 Adıyaman “Hem biz hem mükelleflerimiz aynı durumda olduğu için zorunlu bazı muhasebe işlemlerini yapsak bile muhasebe ücreti talebinde bulunamadık. Birçok meslektaşımızın birçok mükellefi hayatını kaybetmiş birçoğu da ya evi ağır hasarlı olduğu için il dışına çıkmış ya da işyeri iş yapamaz derecede hasar gördüğü için iş yerini açmamıştı. Tabii ki Adıyaman'da zaten yaklaşık bir ay kadar bir tek bakkal büfe ya da açık market bulmak mümkün değildi. Dolayısıyla biz de her meslektaşımız gibi ciddi anlamda bir gelir kaybı yaşadık.”*

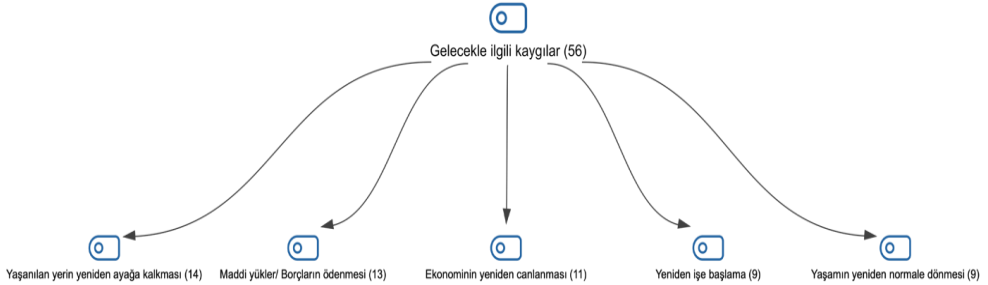
Şekil: 3 Müşterilerle İlgili Kaygılar Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Gösterimi

Muhasebe meslek mensuplarının deprem sonrası kaygılarında müşterilerle ilgili kaygılar kategorisi kapsamında katılımcıların en çok ifadeye bulundukları konu müşterilerin yükümlülüklerini yerine getirememesi olmuştur, bu kapsamda meslek mensupları müşterilerinin vergi, SGK, İŞKUR ve diğer yükümlülüklerini yerine getiremediklerini ifade etmişlerdir. Muhasebe meslek mensuplarının meslektaşlarıyla ilgili diğer kaygıları, iletişimde yaşanan problemler, hayatını kaybeden, iş yeri yıkılan ve şehir dışına taşınan müşteri şeklinde olmuştur. Muhasebe meslek mensuplarının duruma yönelik bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

- K1 Kahramanmaraş “İşletmeleri depremde yıkılan müşterilerimiz işte tekrardan ticari faaliyetlerine döndürme çalışmalarımız oldu”
- K2 Şanlıurfa “Biz Urfa’da olduğumuz için Urfa biliyorsunuz deprem bölgeleri arasında en az hasarı olan illerden bir tanesi ama mükelleflerimizden müşterileriyle, hani iletişim halinde al sat yaptığı firmalar arasında olanlardan var. En basit bugün yaşadığım bir durum KDV iadesi yapıyorum KDV iadesinde GEK 06 hatası var karşı firma alış yaptığı kişi KDV beyannamesini hiçbir şekilde vermemiş çünkü mali müşavir hayatını kaybetmiş depremde. Bu tarz durumlar yaşadım ama öyle bir aşırı bir can kaybı özellikle meslek hayatında doğrudan görmedim.”
- K5 Malatya “Süreçte en fazla zorluk çektiğimiz bölüm İŞKUR aşamasında oldu o da kısa çalışma ödenekleri konusunda oldu çünkü şöyle diyeyim İŞKUR’un alt yapısı müsait değil sistemleri de müsait değil çok farklı çalışan bir kurum diğer devlet kurumlarına göre mesela Maliye, SGK bizimle entegre.”
- K6 Adıyaman “Müşteriden evraklarımızı alamıyoruz.”
- K11 Kilis “Herkes işini gücünü bıraktığı için ve zincirde duraksamalar olduğundan ilgili evraklar tarafımıza ulaşmadığından veya geç ulaştığından beyanlar konusunda aksama yaşanmıştır.”

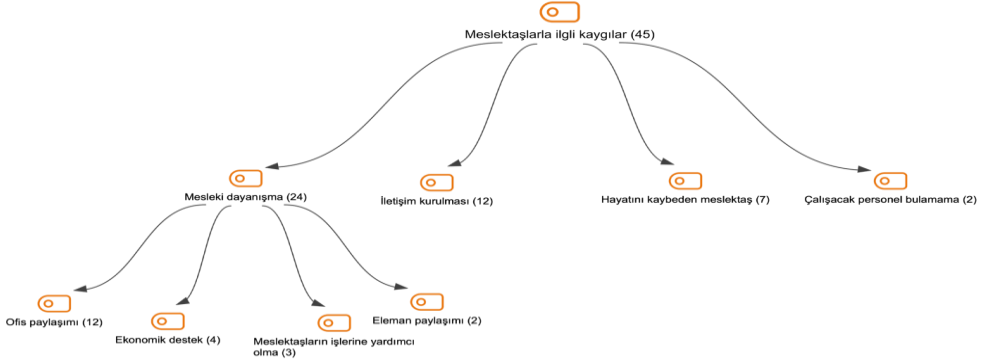
Şekil: 4 Gelecekle İlgili Kaygılar Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Gösterimi

Muhasebe meslek mensuplarının deprem sonrası kaygılarında gelecekle ilgili kaygılar kategorisi kapsamında katılımcıların en çok ifadede bulundukları konu yaşanılan yerin yeniden ayağa kalkması olmuştur. Maddi yükler/borçların ödenmesi, ekonominin yeniden canlanması, yeniden işe başlama ve yaşamın yeniden normale dönmesi kodları geleceğe ilişkin diğer kaygılardır. Muhasebe meslek mensuplarının duruma yönelik bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

- K4 Malatya “İlk başta yani şehri terk edenler %80 civarındaydı belki daha fazlaydı çünkü şehirde korkunç bir manzara vardı. Millet korkup kaçtı işin gerçeği yani bir daha burada toparlanmanın çok uzun süreceğini düşünüyoruz ama bilmiyorum bu 4-5 ay içinde tekrar millet bu 2 aydır geri gelmeye başladı biraz şehir toparladı. Merkezi biraz hızlandırılırsa, o çarşı merkezinin Malatya'nın yani 2-3 yıl içinde düzeleceğini tahmin ediyorum. Malatya'nın bir avantaj organize sanayi bölgeleri çok hasar almadı yani en azından istihdam işçi istihdamı sağlayacak yerine çalışıyor.”
- K5 Malatya “Bundan sonra işleri hatta faaliyetimizi mükelleflerimizin işlerini bitirip sonra sonlandırıp başka bir şehirde mi faaliyet gösterelim diye düşündük.”
- K8 Hatay “elli bir döngü var yani insan o mükellefler belli işi yapıyor mesela gıdayla uğraşanlar var diye işte inşaatta uğraşanlar onlar mecbur devam ediyor öyle yani.”
- K9 “Ekonomi yeniden canlanır mı diye çok düşündük çünkü çok büyük sıkıntılar vardı.”
- K14 Kahramanmaraş “Onun dışında tabii ki deprem birçok insanı birçok meslek kesimini de doğrudan etkilediği için bizi de etkileyen önemli unsurlardan bir tanesi emeğimiz karşılığı olan ücretimizi tahsil edemez hale geldik.”

Şekil: 5
Meslektaşlarla İlgili Kaygılar Kategorisi Hiyerarşik Kod Alt Kod Gösterimi

Muhasebe meslek mensuplarının deprem sonrası kaygılarında meslektaşlarla ilgili kaygılar kategorisi kapsamında katılımcıların en çok ifadeede bulundukları nokta mesleki dayanışma olmuştur. Deprem sürecinde mali müşavirler ofis paylaşımı, ekonomik destek, meslektaşların işine yardımcı olma ve eleman paylaşımı şeklinde mesleki dayanışma içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Meslektaşlarla iletişim kurulamaması, hayatını kaybeden meslektaş ve çalışacak personel bulamama kodları meslektaşlara ilişkin diğer kaygılardır. Muhasebe meslek mensuplarının duruma yönelik bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

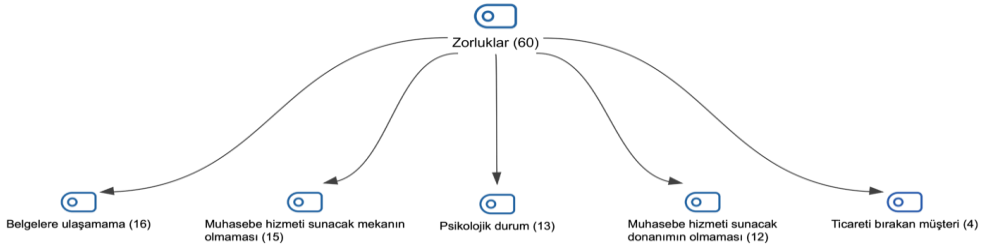
- K6 Adıyaman “Adıyaman da yaklaşık 7 meslek mensubu vefat etti. Stajyerlerimiz de vefat etti. Meslek odamızı bulunan binamız var bizim 3-4 katlı binamız var biz orayı meslektaşlarımıza açtık, konteynır istedik sayın valimizden bize 10 tane 15 tane yakın konteynır verildi bahçemize kurduk bir kaç arkadaşımız konteynerde kalıyor. Organize sanayide herkes kendi mükellefinin yanında bir odada kalıyor 50-60 taneye yakın meslektaşımızın bürosu yıkıldı, sağ olsun oda başkanımız ve yönetimimiz bize destek sağladı WhatsApp grupları oluşturuldu bilgi alışverişleri burada akış veriliyor odamız, TÜMOB ile görüşüyoruz kendi içimizde bazı şeyleri aşmaya çalışıyoruz.”
- K12 Kahramanmaraş “Personeller, çalıştırdığımız elemanların birçoğu korkuyla olsa gerek, şehir değiştirdiler. O kalifiye elemanlara ulaşmak da sıkıntı yaşadık.”
- K13 Kahramanmaraş “Bir masa rica etsem, oturup çalışma yapmam gerektiği zamanlarda meslektaşlarım bana yardımcı oldular, dayanışma içerisinde olduklar. İş yerini faaliyete geçirebilmek gayreti içerisinde olduk. Yani 2-3 hafta ofis aradık. Fiyatlar çok yüksekti veya bizim bütçemize göre yüksekti. Biz şimdi 4 meslektaşımız aynı ofisi kullanmaktayız”
- K15 Adıyaman “Adıyaman Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası depremin ilk gününden itibaren sadece meslektaşlarımız için değil Adıyaman'daki bütün

depremzedeler için yoğun bir çaba sarf etti. Başta temel gıda olmak üzere battaniye su soba odun gibi bugünün şartlarında zaruri ihtiyaçların dağıtılmasında üzerine düşen görevi yaptı.”

4.2. Muhasebe Meslek Mensuplarının Deprem Sonrası Muhasebe Hizmeti Sunumunda Yaşadıkları Zorluklar

Muhasebe meslek mensuplarının deprem sonrası muhasebe hizmeti sunumunda yaşadığı zorluklar teması kapsamında katılımcıların en çok ifadede bulundukları konu belgelere ulaşamama olmuştur. Bunun dışında muhasebe hizmeti sunacak mekânın olmaması, psikolojik durumun kötülüğü, muhasebe hizmeti sunacak donanımın olmaması ve ticareti bırak müşteri deprem sonrasında muhasebe hizmeti sunumunda yaşanan zorluklara ait konu başlıklarıdır.

Şekil: 6 Deprem Sonrası Muhasebe Hizmeti Sunumunda Yaşanan Zorluklar Teması Hiyerarşik Kod Alt Kod Gösterimi

Muhasebe meslek mensuplarının zorluklar temasına yönelik bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

- K1 Kahramanmaraş “İnsanların herkesin psikolojisi bozduktu yani burada bir işi yaparken yani bir de ya da işi yürütürken elimizden geldiği kadar sakin olmaya çalıştık yani yaptığımız o. İşimizden dolayı kaygılandık sonuçta benim portföyümde 8 tane işletmesi yıkılan var. Bunlardan 4 tanesi falan dönemedi geri çünkü imkânı yoktu. Buydu yani kaygımız, onları tekrar döndürmek. Başka göç eden müşterileriniz ya da üretimi ticareti bırakan iş anlamında ticareti bırakan oldu yani bu da %3 falandır.”
- K2 Şanlıurfa “Öncelikle kaygı anksiyete maalesef ki birçok sayıda insanda olduğu gibi birçok mali müşavire de oluştu anksiyete bozukluğu oluştu yani. Süreler uzatıldı ama maliye sisteminde problemler yaşadım e beyanname gibi vesaire Urfa için söylüyorum maliyemiz ağır hasar gördü maliye çalışanları bahçede çalışmak zorunda kaldı ve çok büyük iletişim problemi yaşadı. Yani daha birçok şey eklenebilir aslında. İnsanlarla iletişim anlamında problem yaşadım ve biz zaten zor bir süreçten geçtik maliye yıkılmış binaların çoğu yıkılmış ve sürekli

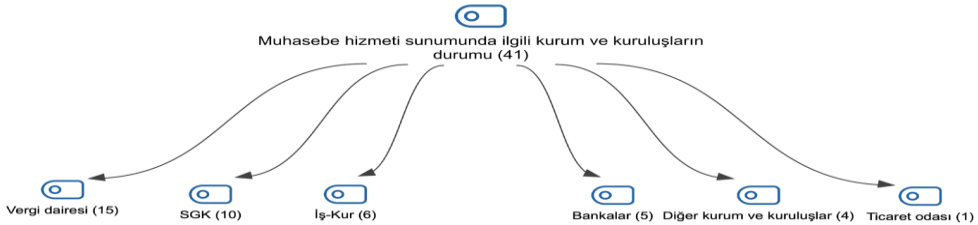
bir şekilde Maliye Bakanlığının yeniden açıklamaları var işte İstanbul'da Urfa'ya kesilecek faturanın tevkifat şu şekilde olacak ya da Antep'in şu şekilde. Biz zaten zorluk yaşarken bile mükelleflerin arama telefonu hiçbir şekilde susmak hiçbir şekilde susmadı."

- K3 Malatya "Muhasebe hizmetlerini çadırda vermeye çalıştım evet çok zor bir dönem gerçekten hayatımda şimdiye kadar meslek mensubu olarak bu şekilde bir sıkıntı görmedim. Teşvikler var yapilsın deniyor zaten bir kredi dediğin zaman mükellef direkt Mali Müşavire geliyor. Herkes deprem zamanı bizden iş bekler hale geldi müşterilerimizi kaybetmemek, sahip çıkmak için ekmek parasını kazanmaya çalıştık. Ancak çok zor koşullarda hizmet verdik."
- K7 Adana "Tüm beyannameler 15 Ağustos'a kadar uzatıldı ödemeler 31 Ağustos'a kadar uzatıldı. Kamu bizi çok fazla mağdur etmedi, bunlar uzatıldı biz rahat rahat çalıştık ilgilendik yani elimizden geldiğince de ilgilendik. Beyanlar uzatıldı ondan sonra biz de 4 tane geçici vergi dönemi var birinci geçici vergi dönemini bizim inisiyatifimize bıraktılar. Yani ister verebiliriz istersek ikinci vergi döneminde ikisini birleştirerek verebiliriz yani çok fazla bununla ilgili eksikliğini hissettiğim bir şey şu an aklıma gelmiyor."
- K15 "Deprem sonrasında en büyük zorluğu yeniden yaşama tutunma konusunda yaşadık. Her şey bize boş bir anlamsız geliyordu. Değil Mesleğimizi herhangi başka bir işi bile yapmayı düşünüyorduk. İlk şoku atlattıktan yani bir ay kadar sonra gelecekle ilgili çok ciddi kaygılarımız oldu. Bir birikimimizin olmamasına üzüldük. Çocuklarımızın eğitimini karşılayamayacak kaygısına düştük."

4.3. Muhasebe Hizmeti Sunumunda İlgili Kurum ve Kuruluşların Durumu

Muhasebe meslek mensuplarının deprem sonrası muhasebe hizmeti sunumunda ilgili kurum ve kuruluşların durumu teması kapsamında katılımcıların en çok ifadede bulundukları kurum vergi dairesi olmuştur, SGK, İŞKUR, bankalar, diğer kurum ve kuruluşlar ve ticaret odası olmuştur.

Şekil: 7
Muhasebe Hizmeti Sunumunda İlgili Kurum ve Kuruluşların Durumu Teması
Hiyerarşik Kod Alt Kod Gösterimi

Muhasebe meslek mensuplarının deprem sonrası muhasebe hizmeti sunumunda ilgili kurum ve kuruluşların durumuna yönelik bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

- K1 Kahramanmaraş *"Deprem olduğu şehirlerde zaten tam anlamında hiçbir hizmet verilemedi, verilemezdi de zaten. Hani mali anlamda vergi dairesi olsun mal müdürlükleri olsun hepsi zarar gördüğü için bu hizmetler verilemedi. Ama 15 gün sonra işe başladık. Kayseri mesela bizim şu anki iletişim kurduğumuz yani onlar da sorunumuzu çözdü öyle söyle yani hâlâ Kayseri'yle görüşürüz yani bugün olmuş da bizim vergi daireleri kurulamadı iyi uygulamalar da var kötü uygulamaları var ister istemez tabii ama işimizi gördüğümüz bakıyoruz biz."*
- K4 Malatya *"Bankalarla ilgili sıkıntılar çekiyoruz, sürekli evrak istiyorlar ya maliye vergi dairesinin uzattığı bir şeyde evrak yok diyoruz. Bankalar ben tanımam diyor, bana o evrakları hazırlayacaksınız diyor. Çünkü girmedığımız veriler var, beyannameler var mükellefe hâlâ Malatya'ya dönmeyen mükellefler var, evrak alamamışız yani bununla ilgili bankalarla ilgili çok problem yaşadık."*
- K12 Kahramanmaraş *"Her meslek grubu için zorluklar var. Meslek mensubu olarak en büyük sorunumuz ofislerimiz. Ofisler şehir merkezlerinde, iş hanlarında olduğu için çoğu yıkıldı. Ayrıca barınma sorunumuzda var. Muhasebe mesleği altyapı gerektiriyor. Bilgisayar, internet gibi. Evine internet çekirme çabasında veya bir aile yakınının iş yerinde. Veya birkaç meslektaş bir araya gelip bir yer tutma bu şekilde işleri idame ettirme çabasında. Yani şu anda özellikle. Tabii geçici o bu yapılan işler ama geçici de olsa bir şekilde işlerimizi devam ettirmeye çalışıyoruz."*
- K13 Kahramanmaraş *"Ben nasıl depremzedeysem onlar da aynı durumda. Maraş'ın yarısı bu şu anda yok. Hani onlar da yoklar şu anda. Evrak soruyoruz, evrak zayı olmuş. Resmi makamlardan gidip kendileri tekrardan yenisini alıyorlar. Bilgisayar kayıtlarımız gitti. Ondan sonra kurtarabilen meslektaşlarımız var. Kurtaramayan meslektaşlarımız var. Kullanılan programa göre bulutlarda yedeklenen vardı. Yedeklenmeyen vardı. Ana makinalarımız, serverlarımız gitti. Luca muhasebe program belgeleri bulutlarda saklıyordu, otomatik kendiliğinden ama onun haricindeki diğer muhasebe programlarında böyle bir imkân yoktu. Özel alınan bulutlarda genelde ücret verilerek yapılıyordu. Onu tercih etmeyen meslektaşlarımız olmuş olabilir. Harici hard disklerde ve kendisi muhafaza eden meslektaşlarımız vardı. Onun harici hard disklerde ofisinde kaybolup gidenler de var yani."*
- K15 Adıyaman *"Deprem sonrasında yaşadığımız en büyük sıkıntılardan birisi kamu kurumlarının hizmet veremeyecek durumda olmasıydı. SSK yönünden Bingöl ve Kayseri'ye Vergi Dairesi yönünden Van ve başka illere bağlıydık mesela. Deprem üzerinden 7 ay geçmesine rağmen Sigorta Müdürlüğü, vergi dairesi ve İŞKUR konteynerlerde hizmet veriyor. Her bir işimizi bir başka yerden takip ediyoruz. Dilekçe Adıyaman'a veriyoruz akıbetini Bingöl'den bekliyoruz. Dilekçelerimizi Van vergi dairesine iletiyoruz yoklamaları ilçelerden gelecek memurlardan bekliyoruz. Olağanüstü durumlarda artan angaryalardan dolayı*

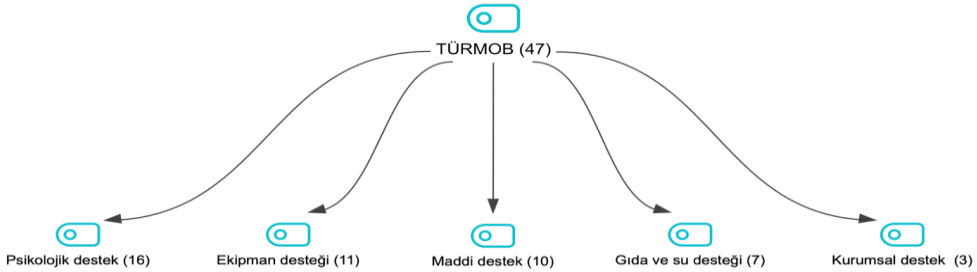
kendi işimizi yapamıyorken bir de aynı işi birden fazla yerde takip etmek ve fazla mesai harcamak zorunda kalıyoruz ve buna rağmen beklenen zamanda sonuca ulaşamıyoruz. Mali müşavirlik hizmetlerinin aksamaması yönünde alınan tek önlem sürenin uzatılması, bunun dışında sanki işverenler tarafından takip ediliyormuş gibi kısa çalışma hibeler krediler teşvikler konusunda yükümüz daha da arttı ve karmaşık hale geldi diyebiliriz. En ufak bir kredi ya da teşvik için bütün mükelleflerimiz aynı anda evrak istiyor bizden. Bu tür işlemleri yapmaktan yapmamız gereken vergi sigorta bildirgesi beyanname gibi işlemleri yapacak zaman bulamıyoruz. Bir de bankalara geçici vergi bilanço ve beyanname hazırlamak zorunda kalıyoruz."

4.4. TÜRMOB'un Deprem Sürecinde Meslek Mensupları ile Olan Etkileşimi

Muhasebe meslek mensuplarının TÜRMOB'un deprem sürecinde meslek mensupları ile olan etkileşimi teması kapsamında katılımcıların en çok ifadede bulundukları konu psikolojik destek olmuştur. Bunun dışında ekonomik destek, maddi destek, gıda-su desteği ve kurumsal destek mali müşavirlerin sahada TÜRMOB'un desteğini hissettiği diğer hususlardır.

Şekil: 8

TÜRMOB'un Deprem Sürecinde Meslek Mensupları ile olan Etkileşimi Teması Hiyerarşik Kod Alt Kod Gösterimi

Muhasebe meslek mensuplarının TÜRMOB'un deprem sonrası faaliyetlerine yönelik bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

- K8 Hatay "Bir oluşum olmak güzelmiş ya barınma ihtiyacımızı gördüler, gıdamızı gönderdiler işte gerekse TL yardımı yaptılar. Güzeldi yani demek ki bir arkamızda bir gücün olduğu veya bir kurumun ve birliğin olduğunu bilmek güzel."
- K10 Gaziantep "Ofise taşınmak zorunda kaldım o konuda da mesela TÜRMOB 10.000 TL verdi o da bir bakıma iyi oldu yani can suyu oldu diyebilirim o tarihte en azından o an gelirlerinde tahsil edilemediği bir dönemde bir fayda olmuş oldu."

- *K14 Kahramanmaraş "Öncelikle şunu çok gönülden ifade etmek isterim ki, bu mesleği yaptığım için depremle beraber bu kadar onurlandım ki. Türkiye'nin her tarafından meslektaşlarımız özellikle sosyal medyada bir şekilde bağımız olan arkadaşımız olan meslektaşlarımız telefonla bizi arayarak cebimizdeki paranın olup olmadığına kadar, ofisimizde eksik bir şeyimizin olup olmadığına kadar sordular. TÜRMOB noktasına kadar, ofisimizde sayın genel başkanımız hem Kahramanmaraş'ta hem deprem bölgelerinin tümünde bizimle. Gelen yardım kolilerini indirmek, taşımak fiili dahil. Hatta hiç unutmadığım bir şey genel başkanımız Allah ömrüne ömür katsın başka bir programı olmasına rağmen ben sizinle bu havayı yaşamak hissetmek istiyorum dedi. Bizim ile burada kaldı. O çok gurur verecek bir şeydi. Bu mesleği yaptığım için Mali Müşavir olduğum için de depremle beraber depremdeki bana kattığı en olumlu pozitif şey bu. O kadar gururlandım ki."*

5. Sonuç

Depremler insan yaşamı üzerinde birçok etki bırakmaktadır. Türkiye'nin aktif deprem fayları üzerinde bulunması deprem ve depremin olası sonuçlarına karşı her zaman hazırlıklı olmasını gerektirmektedir. Bu araştırma ülkemizde 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli deprem sonrası mali müşavirlerin muhasebe hizmeti sunumunda yaşadığı sorunları belirlemeyi amaçlamaktadır. Muhasebe meslek mensuplarıyla yapılan mülakatların analizi sonucunda araştırma dört tema altında toplanmıştır. Bunlardan ilki deprem bölgesinde yaşayan mali müşavirlerin deprem sonrası yaşadığı kaygılarını, ikincisi muhasebe hizmeti sunumunda yaşadıkları zorlukları, üçüncüsü muhasebe hizmeti sunumunda diğer kurum ve kuruluşların etkinliğini ve dördüncü ve son tema da TÜRMOB'un süreçte meslek mensupları ile olan etkileşimini ele almaktadır.

Mali müşavirlerin deprem sonrası yaşadığı kaygılar teması dört kategoriden oluşmuştur. Bunlar bireysel kaygılar, müşterilerle ilgili kaygılar, gelecekle ilgili kaygılar ve meslektaşlarla ilgili kaygılar şeklindedir. Bu temada araştırma sonucu en çok dikkat çeken unsur, mali müşavirlerin deprem sonrası hissettiği kaygı durumunda bireysel kaygıların ve müşterilerle ilgili kaygıların eşit frekansa sahip olmasıdır. Bu durum mali müşavirlerin müşterilerini kendileri ile eşit derecede düşündüğünün bir göstergesi sayılabilir. Mesleğin icrası sonucu yerine getirilen kamu görevi, bazı durumlardaki müteselsil sorumluluk ve mesleğe bağlılık bu durumun ortaya çıkmasına etki eden faktörler arasında sayılabilir.

Bireysel kaygılar kategorisi altında en çok değinilen kodlar, gelirlerde azalma, psikolojik sorunlar, ofisin yıkılması ve şehir dışında barınma olmuştur. Mali müşavirlerin müşterilerinin de aynı zamanda depremde olması ve deprem sonrası bölgede yaşanan ekonomik sorunlar meslek mensuplarının gelirlerinde bir azalmaya sebep olmuş pek çoğu ilgili dönemde ücretlerini tahsil edemediğini ifade etmiştir. Depremin meydana getirdiği travma sonrası mali müşavirlik hizmetlerini aksatmadan yerine getirmek isteyen pek çok meslek mensubunda psikolojik sorunlar oluşmuştur. Ayrıca meslek mensuplarının bazıları ofislerinin yıkılması sonucu işlerini nasıl devam ettirecekleri ile ilgili kaygı yaşamış ve

depremden sonra belli bir süre farklı bir şehirde ikamet etmek durumunda kaldıklarını ifade etmiştir.

Mali müşavirlerin müşterileri ile ilgili yaşadığı kaygıların başında müşterilerin vergi, SGK, İŞKUR ve diğer yükümlülüklerini yerine getirememesi bulunmaktadır. Deprem bölgesi için Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremlerden etkilenen iller için mücbir sebep ilan edilmiş ve deprem bölgesinde her türlü beyan ve bildirimlerin verilme tarihi illerin depremden etkilenme derecelerine göre belirli sürelerle ertelenmiştir. Mali müşavirlerin ifadelerine göre bu süreç depremin etkilerinin yoğun olarak hissedildiği ilk zamanlarda onlar için bir rahatlama sağlarken daha sonrası için biriken bir iş yükü ve özellikle banka ve müşteri ilişkilerinde bir sorun olarak karşılına çıkmıştır. Bunun dışında iletişimde yaşanan problemler müşteriye ulaşamama, müşterilerden bazılarının hayatını kaybetmesi, işyerlerinin yıkılması ve şehir dışına taşınması mali müşavirlerin müşterileriyle ilgili kaygı duyduğu diğer konulardır.

Mali müşavirler gelecekle ilgili kaygılar kategorisinde en çok yaşanan yerin yeniden ayağa kalkması konusuna değinmiştir. Deprem sonrası on bir ilde yaşayan yaklaşık 14 Milyon kişi, yaşanan yıkım neticesinde bölgeden farklı illere göç etme eğilimindedir (Tetik & Öner, 2023: 89). Beklenen bu göç deprem bölgesinde normal yaşama geçişin uzun bir süreç gerektireceğini göstermektedir. Maddi yükler, mevcut borçların ödenmesi, deprem bölgesinde ekonominin yeniden canlanması, yeniden işe başlama ve yaşamın yeniden normale dönmesi mali müşavirlerin ifadede bulundukları diğer konular içerisinde yer almaktadır.

Mali müşavirler yaşadıkları deprem felaketi sonrası sadece kendileri, müşterileri ve gelecekleri ile ilgili endişe duymamış, aynı zamanda yaşanan zor süreçlerde meslektaşlarının durumları ile ilgili endişelenip onlara da destek olmaya çalışmışlardır. Bu durumda ciddi bir dayanışma örneği gösteren bölgedeki meslek mensupları meslektaşlarla ofis paylaşımı, ekonomik destek, meslektaşların işine yardımcı olma ve eleman paylaşımı yaparak zor günleri atlattırma çalışmışlardır. Meslektaşlarla iletişim kurulamaması, hayatını kaybeden meslektaş ve çalışacak personel bulamama durumları deprem sonrası meslektaşlarla ilgili yaşanan diğer kaygılardır.

Muhasebe meslek mensuplarının deprem felaketi sonucunda en çok zorlandıkları konu belgelere ulaşamama olmuştur, meslek mensupları deprem sonrası mesleki faaliyetlerini devam ettirmek için gerekli olan belgelere gerek müşterilerindeki yıkım ve kayıplardan gerek kendi ofislerindeki yıkım ve kayıplardan dolayı ulaşamamıştır. Ayrıca mali müşavirlik hizmeti verecek mekânın ve donanımın bulunamaması ve deprem sonrası yaşanan psikolojik sorunlar mesleği icra etmede karşılaşılan diğer zorluklar olarak ifade edilmiştir.

Deprem sonrası muhasebe hizmeti sunumunda ilgili kurum ve kuruluşların durumu teması kapsamında mali müşavirler vergi dairesi ve SGK ile genellikle entegre çalıştıklarını ve süreçte farklı illerin vergi dairesi ve SGK kurumları ile işlemlerin yürütüldüğünü ve

buradaki personellerin kendilerine çok yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir. Bankalar ve İŞKUR ile ilgili işlemlerde ise dönem dönem sıkıntılar yaşadıklarını, deprem sonrası bu kurumların istedikleri belge ve bilgilerin bir kısmının mali müşavirlerce mücbir sebep kapsamında hazırlanmadığını ancak söz konusu kurumlardaki personellerin bu belgelerle ilgili taleplâr davranarak mali müşavirler ile müşterilerini karşı karşıya getirdiklerini belirtmişlerdir.

TÜRMOB'un deprem sonrası sahadaki faaliyetleri değerlendirildiğinde, meslek mensuplarının en çok birliğin sunmuş olduğu psikolojik destekten faydalandığı görülmektedir. Ayrıca TÜRMOB tarafından ekipman desteği, maddi destek, gıda ve su desteği ve kurumsal destek verildiği de meslek mensupları tarafından ifade edilmiştir.

Yaşanan deprem felaketi sonrası meslek mensuplarının belgelere ulaşma noktasında yaşadığı zorluklar, muhasebe bilgi ve belgelerinin muhafazası noktasında bulut sistemlerin önemini bir defa daha göstermiştir. Yaşanacak herhangi bir felaket sonrası belgelerin zayı olma durumu ile karşılaşılması için meslek mensupları ve firmalar bazında bu tip veri depolamalarının ihtiyari değil zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Depremden sonra yeterli psikolojik destek almayan bireylerin hayatlarını devam ettirmede güçlük çektikleri bilinmektedir. Bu nedenle deprem sonrası psikolojik destek hizmetleri çok önemlidir (Bozkurt, 2023: 103-104). TÜRMOB tarafından sağlanan psikolojik desteğin ve meslek mensuplarının birbirleriyle dayanışmasından kaynaklı psikolojik iyi oluş halinin deprem sürecinde meslek mensuplarını ayakta tutan unsur olduğu söylenebilir. Bu durum maddi faktörlerin yanı sıra psikolojik faktörlerin de mutlaka dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Olası bir deprem durumunda meslek mensuplarının faaliyetlerini sürdürebilmesi ve müşterilerine destek olabilmeleri için deprem öncesi dijital alt yapıların güçlendirilmesi, fiziksel güvenliğin artırılması ve iş sürekliliği planının hazırlanmasını kapsayan çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir. Dijital alt yapının güçlendirilmesi konusunda meslek mensuplarının bulut sistemleri kullanması önerilmektedir. Böylece, deprem sonucunda bilgisayarların veya kâğıt evrakların zarar görmesi durumunda verilerin güvenliği sağlanır, bulut sistem sürekli ve otomatik yedekleme yapar lokal sistemlerdeki gibi manuel yedekleme gerektirmez böylelikle güncel muhasebe verileri sürekli olarak saklanır ve deprem sonrası ofise erişim mümkün olmasa bile meslek mensubu internet bağlantısı olan herhangi bir yerden sistemine ulaşabilir. Fiziksel güvenliğini artırma konusunda meslek mensupları öncelikle ofislerinin bulunduğu binanın depreme dayanıklılığını kontrol ettirmeli ve deprem dayanıklılık raporunu almalı, riskli bir durum var ise bina güçlendirme çalışmalarını yaptırmalı veya başka bir binaya taşınmalıdır. Ofiste bulunan mobilya ve ekipmanların güvenliği sağlanmalı, dolaplar, raflar vb. sabitlenmeli ve dosyaların dağılmasını engellemek için kapaklı ve kilitli dolaplar tercih edilmelidir. Çalışma masaları sağlam malzemeden yapılmalı ve deprem sırasında altına girilebilir biçimde olmalıdır. Ofiste acil durum çantası bulundurulması, deprem anında yapılması gerekenlerle ilgili tatbikatlar yapılması, iş yeri deprem sigortasının yaptırılması alınabilecek diğer önlemler

arasındadır. İş sürekliliği planının hazırlanması konusunda meslek mensubu, müşterileriyle acil durumlarla iletişim planı oluşturmali, deprem sonrası işlerini nasıl sürdürebileceği ile ilgili öngörude bulunmalı ve bununla ilgili olarak TÜRMOB, SMMM odaları ve diğer resmi kurumlarla iletişim ve iş birliği içinde olmalıdır.

Türkiye deprem kuşağında yer alan bir ülkedir. Dolayısıyla yaşanan deprem felaketi sonrası meslek mensuplarının yaşadığı zorlukları konu edinen bu araştırmanın olası herhangi bir felaket durumunda ülkemiz kurum ve kuruluşlarının mali müşavirlik hizmeti bağlamında daha erken ve daha doğru reaksiyon alabilmeleri açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca mevcut durumda deprem sonrasında yaşanan sorunların tespiti ile olası bir depreme karşı muhasebe hizmeti sunumu ile ilgili gerekli önlemlerin alınması noktasında daha öngörülü olunabileceği, halihazırda geçmiş afet tecrübesi sonucu yapılan bu akademik çalışmanın sorunları tespit etmiş olmasından dolayı yaşanacak bir deprem felaketi sonrası direkt sonuca yönelik çalışmaların başlatılabileceği düşünülmektedir. Bundan sonraki araştırmalar, deprem sonrası mali müşavirlerin normalleşme sürecini nasıl yönettiklerine, bölgedeki ekonomik yeniden iyileşmeye ve depremin süregelen etkilerine odaklanabilir.

Kaynaklar

- Akçay, S. & E. Koca (2024), “Nitel Araştırmalarda Veri Doygunluğu”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(3), 829-848.
- Aktürk, İ. & M. Albeni (2002), “Doğal afetlerin ekonomik performans üzerine etkisi: 1999 yılında Türkiye’de meydana gelen depremler ve etkileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-18.
- Alagöz, A. & Y. Ceran (2007), “Muhasebe Meslek Mensuplarının Sorunları, Meslek Örgütünden Beklentileri ile Mesleki Vizyon Algılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Konya İli Uygulaması”, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14, 291-312.
- Alanka, D. (2024), “Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi: Teorik Bir Çerçeve”, *Kronotop İletişim Dergisi*, 1(1), 64-84.
- Atabey, E. (2000), *Deprem, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Yayınları*.
- Ayata, A. (2020), “Üçüncü Dünya Sorunu Olarak Yoksulluk”, A. Ayata & H.H. Akkaş (eds.), *Dünyanın Kayıp Halkası: Üçüncü Dünya* (179-203), Efe Akademi Yayınları İstanbul.
- Aydemir, O. (2015), “Muhasebe Meslek Mensuplarının Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentiler”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (67), 71-84.
- Baltacı, A. (2018), “Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltas, K. et al. (2022), “Alternative Finance after Natural Disasters”, *British Journal of Management*, 33(1), 117-137.
- Bozkurt, V. (2023), “Depremin Toplumsal Boyutu”, *Avrasya Dosyası Dergisi*, 14(1), 89-111.

- Ceylan, R. & T. Hacıhasanoğlu (2022), "Covid-19 Döneminde Muhasebe Meslek Mensuplarının Problemleri Üzerine Yozgat İlinde Nitel Bir Araştırma", *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 774-789.
- Civelek, M.A. & M.B. Durukan (1997), "Günümüz Koşullarında Muhasebe Mesleği ve Meslek Ahlakı", içinde: *III. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu: Muhasebe Denetimi Mesleğinde Yetkiler, Sorumluluklar ve Meslek Ahlakı* (131-132), ISMMO Yayınları, 20.
- Çelik, Y. & U. Şendurur (2020), "Muhasebe Meslek Mensuplarının Karşılaştığı Sorunlar ve Beklentileri: Muş ve Ağrı İlleri Örneği", *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13(1), 25-50.
- Doğangün, A. (2004), "Performance of reinforced concrete buildings during the May 1, 2003 Bingöl Earthquake in Turkey", *Engineering Structures*, 26(6), 841-856.
- Ede, Y. & M. Karahan (2020), "Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri: Gaziantep Uygulaması", *İzmir YMMO Dergisi*, 2(2), 115-128.
- Erol, M. & H. Ayboğa (2021), "Covid-19'un Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerine Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Çalışma", *Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 5(1), 1-12.
- Ferreira, S. & B. Karali (2015), "Do Earthquakes Shake Stock Markets?", *PLoS One*, 10(7), e0133319.
- Fırat, M. (2022), "Deprem ve Toplumsal Etkileri", *Tezkire Dergisi*, 80, 47-72.
- Gökğöz, Ö.G.A. & Ö.G.M. Zeytin (2012), "Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri: Bilecik ve Yalova İlleri Uygulaması", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 477-493.
- Gümüş, A. & H. Karaca (2024), "Muhasebe meslek mensuplarının sorunları ve beklentileri: Malatya ilinde nitel bir çalışma", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 99-116.
- Güngör-Karyağdı, N. (2021), "Muhasebe Meslek Mensuplarının Covid-19 Pandemi Krizini ve Etkilerini Mesleki Açından Değerlendirmelerine Üzerine Bir Çalışma: Muş İlinde Bir Araştırma", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 20-40.
- Güreşçi, E. (2023), "Kahramanmaraş Depremi Sonrası Yeni Bir Tartışma Konusu Olarak Deprem Göçü", içinde: M. Öztürk & M. Kırcı (eds.), *Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin Akademik Öneriler* (47-60), Gaziantep: Özgür Yayınları.
- Hamurcu, C. (2022), "Depremlerin sigortacılık sektörü hisse senetleri üzerinde etkisi olabilir mi? 2020 yılındaki İzmir depremi üzerine bir araştırma", *İzmir İktisat Dergisi*, 37(2), 428-442.
- Heltzer, W. & M. Mindak (2021), "COVID-19 and the Accounting Profession", *Journal of Accounting, Ethics and Public Policy*, 22(2), 151-205.
- İnan-Budak, M. (2023), "Nitel Araştırma", içinde: A. Akgül vd. (eds.), *Nitelikli Bilimsel Araştırma Makalesi Nasıl Yazılır?* (86-96), İstanbul: İÜC Yayınevi.
- Karacıoğlu, R. & H. Yazarkan (2011), "Muhasebe Meslek Mensuplarının Faaliyetleri Sırasında Kamu Kurumlarında Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Ampirik Bir Araştırma", *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 11(34), 1-12.

- Katkat-Özçelik, M. (2018), “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Sorunları ve Bu Sorunların Cinsiyet Boyutu: Artvin ve Rize Örnekleri”, *Karadeniz Araştırmaları*, 58, 99-125.
- Kaya, G.A. (2015), “Muhasebe Meslek Mensuplarının Sorunları ve Çözüm Önerileri: Elâzığ’da Bir Araştırma”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (41), 207-231.
- Kurtuluş, K. (2010), *Araştırma Yöntemleri*, Türkmen Kitabevi.
- Kutlu, H.A. (2008), *Muhasebe Meslek Ahlakı*, Nobel Yayın Dağıtım.
- Mihai, F. et al. (2020), “Heavy work investment for the accounting profession in Romania at time of coronavirus pandemic”, *Amfiteatru Economic*, 22(14), 1121-1139.
- Öner, F. (2023), *Dünya Bankası’ndan Deprem Açıklaması: 34 Milyar Doları Aşacak*, <<https://m.haber7.com/ekonomi/haber/3305561-dunya-bankasindan-deprem-aciklamasi-34-milyar-dolari-asacak>>, 23.08.2024.
- Özyürek, H. (2012), “Muhasebe Meslek Mensuplarında Etik: Ankara’da Muhasebeciler Üzerine Araştırma”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 125-137.
- Papadopoulou, S. & M. Papadopoulou (2020), “The accounting profession amidst the COVID-19 pandemic”, *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 10(2), 39-59.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2023), *Girişimci Bilgi Sistemi*, <<https://gbs.sanayi.gov.tr/>>, 20.07.2023.
- Scholtens, B. & Y. Voorhorst (2013), “The Impact of Earthquakes on the Domestic Stock Market”, *Earthquake Spectra*, 29(1), 325-337.
- Serin, Ş.C. & M. Demir (2023), “Doğal Afetlerin Mali Etkileri ve Yönetimi: Teori ve Uygulamalar Üzerine Bir İnceleme”, içinde: M. Demir vd. (eds.), *Doğal Afetlerle Mücadelede Kamu Politikaları Sosyal, Ekonomik ve Mali Etkiler* (1-32), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Süer, Ö. & M. Bolak (2008), “The Effect of Marmara Earthquake on Financial Institutions”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 2(9), 135-145.
- Şahin, O.N. & C. Kumaş (2022), “COVID-19 Sürecinde Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Alanya Örneğinde Bir Araştırma”, *Anadolu İktisat ve İşletme Dergisi*, 6(2), 142-166.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023), *2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu*, <<https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaraş-ve-hatay-depremleri-raporu/>> 20.07.2023.
- Tetik, N. & A. Öner (2023), “6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Merkezli Deprem Bölgede Yer Alan Kobiler Üzerindeki Olası Ekonomik ve Finansal Etkileri”, içinde: M. Öztürk & M. Kırca (eds.), *Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin Akademik Öneriler* (83-92), Gaziantep: Özgür Yayınları.
- Tetik, N. & İ.İ. Albulut (2023), “6 Şubat 2023’te Yaşanan Deprem Ekonomik ve Finansal Etkileri: İhracat Üzerinden Bir İnceleme”, içinde: M. Öztürk & M. Kırca (eds.), *Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası İçin Akademik Öneriler* (93-103), Gaziantep: Özgür Yayınları.
- Topcu, N. & V. Demirkol (2021), “Covid-19 Pandemi Sürecinin Muhasebe Meslek Elemanları Üzerindeki Etkisi: Yalova Örneği”, *Journal of Academic Value Studies*, 7(3), 344-353.
- Tuğay, O. & Ö. Tekşen (2014), “Muhasebe Meslek Mensuplarının Sorunları: Burdur İlinde Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 19(1), 223-232.

- TÜRMOB (2023), “Deprem Sonrası Mali Müşavirin Gündemi”, *e-Eğitim*, No: 29, <<https://www.youtube.com/watch?v=7PwcBRnMkWs>,<https://www.youtube.com/@TURMOBTV>>, 20.07.2023.
- TÜRMOB (2023), <https://www.turmob.org.tr/arsiv/mbs/resmigazete/-7440_deprem_rehber.pdf>, 10.08.2023.
- TÜRMOB (2023), <[https://www.turmob.org.tr/istatistikler/c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bdf0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu-\(sm-smmm\)](https://www.turmob.org.tr/istatistikler/c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bdf0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu-(sm-smmm))>, 15.07.2023.
- Uyanık, K.C. vd. (2021), “Özel Hastanelerde Rekabet İstihbaratı Toplanması Sürecine Yönelik Durum Çalışması”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 17(3), 944-970.
- Yanık, A. vd. (2023), “Muhasebe Meslek Mensuplarının Hizmet Verirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Beklentileri”, *Sakarya İktisat Dergisi*, 12(2), 220-240.
- Yıldırım, A. & H. Şimşek (2011), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, H. & A. Alola (2020), “Do Earthquakes Affect Stock Market Index?”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(10). 4768-4780.

Sarıççek, R. & A. Ő enol (2025), "Kahramanmaraş Depremi Sonrası Mali Müşavirlerin Muhasebe Hizmeti Sunumunda Yaşadığı Sorunlar", *Sosyoekonomi*, 33(65), 381-405.